

TÜRK AKADEMİSİ
SİYASİ SOSYAL STRATEJİK ARAŞTIRMALAR VAKFI

**Türk Tipi Muhafazakârlığın
Yozlaşmasına Dair Notlar-2**

**DUNNING-KRUGER
SENDROMU KISKACINDA
MUHAFAZAKÂR
POLİTİKA**

TÜRK AKADEMİSİ SİYASİ SOSYAL STRATEJİK ARAŞTIRMALAR VAKFI

Kubilay KAVAK

Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi
Makale No. 6 // Eylül 2013
www.turkakademisi.org.tr

TÜRK AKADEMİSİ Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV)

Türkiye’de ve dünyada, yaşanmış ve yaşanmakta olan olayları; siyasî, sosyal, tarihî ve kültürel derinlik içinde ve stratejik bir bakış açısıyla değerlendiren, yeni tasarımlar ortaya koyarak gelecek vizyonu oluşturan bir düşünce kuruluşudur.

TASAV, bilimsel kıstasları esas alarak ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde araştırma, inceleme ve değerlendirme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Çalışmalarını hiçbir kâr amacı gütmeyen ilgililer ile paylaşan TASAV; tarafsız, doğru, güncel ve güvenilir bilgiler ışığında kamuoyunu aydınlatmaya çalışmaktadır.

TASAV’ın amacı; ülkemizin ekonomik, sosyal, siyasî, kültür ve eğitim hayatının geliştirilmesine; millî güvenlik ve birlik anlayışının, insan hak ve özgürlüklerinin, demokrasi kültürünün, jeopolitik ve jeostratejik düşünce biçiminin yaygınlaştırılmasına; toplumda millî, vicdanî ve ahlâkî değerlerin hâkim kılınmasına ve Türkiye’nin dünyadaki gelişmelerin belirleyicisi olmasına bilimsel faaliyetler aracılığıyla katkı sağlamaktır.

ARAŞTIRMA MERKEZLERİ

TASAV, aşağıda belirtilen altı Stratejik Araştırma Merkezi vasıtasıyla çalışmalarını yürütmektedir:

1. Dış Politika Araştırmaları Merkezi
2. Güvenlik Araştırmaları Merkezi
3. Siyaset, Hukuk ve Yönetim Araştırmaları Merkezi
4. Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi
5. Ekonomi Araştırmaları Merkezi
6. Enerji Araştırmaları Merkezi

Türk Tipi Muhafazakârlığın Yozlaşmasına Dair Notlar-2

DUNNING-KRUGER SENDROMU KISKACINDA MUHAFAZAKÂR POLİTİKA

Kubilay KAVAK

Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi

Makale No: 6 // Eylül 2013

www.turkakademisi.org.tr

Bu yazının tüm hakları saklıdır. Yazının telif hakkı TASAV'a ait olup kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında önceden izin alınmadan kullanılamaz ve çoğaltılamaz.

İÇİNDEKİLER

Serinin Değişmez “Giriş”i.....	1
Dunning-Kruger Sendromu.....	1
“Sıfır Sorun” dan “Değerli Yalnızlık”a: Muhafazakâr Dış Politika Macerası	4
Sendromun Muhafazakâr Politika Yapımına Yansıyan Başka İzdüşümleri	7
Sonuç Yerine Kısa Birkaç Tespit.....	10
Ek: Dunning-Kruger Makalesinde Uygulanan Testler ve Değerlendirme Sonuçları.....	13

DUNNING-KRUGER SENDROMU KISKACINDA MUHAFAZAKÂR POLİTİKA

SERİNİN DEĞİŞMEZ “GİRİŞ”İ

Muhafazakârlık hakkında yazı yazmanın en tehlikeli yönü, Türkiye’de muhafazakârlığın yaşadığı derin anlam kaymasıdır. Bu kavram ülkemizde genellikle “mâneviyatçılık” veya “mukaddesatçılık” anlamında kullanılmaktadır. Oysa mâneviyatçılık/mukaddesatçılık başka, tutuculuk ve statükoculuğa kavramsal izdüşüm itibarıyla daha çok yakınsayan bir “ideolojik mevzi” olan muhafazakârlık başkadır. Muhafazakârlığa getirilecek en küçük bir eleştirinin dahi Türk milletinin mukaddesatına ve mânevî değerlerine saldırıymış gibi takdim edilme riskine karşı peşinen söylemek lâzım gelir ki, bu satırların yazarı o değerlere büyük bir hürmet beslemekte, onların yıpranmasına, hoyrat ellerde içeriksizleştirilmesine asla rıza göstermemektedir.

Siyasî teori açısından muhafazakârlığın hangi toplumsal duruşu temsil ettiği, bu duruşun nasıl bir anlam dünyasının tezahürü olduğu uzun uzun tartışılması gereken bir konudur. Ne var ki teorik düzeyde sürdürülecek böyle bir çabanın, Türkiye’deki sorunlu muhafazakârlığın tahlili için yeterince açıklayıcı olmayabileceği endişesi de varittir. Bu yüzden, teorik ve felsefî tartışmaları işin odağına fazlaca almadan, somut eylem ve tutumlar üzerinden bazı örneklemelerle muhafazakârlığın teşrih masasına yatırılması, bugünkü Türkiye fotoğrafının anlaşılması açısından faydalı olabilecektir. Böylelikle, Türk tipi muhafazakârlığın neye benzediği, milliyetçi-muhafazakârlık kategorisinin mümkün olup olmayacağı, mukaddesatçılığın muhafazakârlık tarafından nasıl rehin alındığı gibi konulara da etraflıca temas etme imkânı elde edilebilecektir.

DUNNING-KRUGER SENDROMU

1999 yılında yayımladıkları çok ilginç bir makaleyle¹ Justin Kruger ve David Dunning 2000 yılında psikoloji alanında “İg Nobel Ödülü”ne lâyık görülmüşlerdir.²

¹ Justin Kruger ve David Dunning; “Unskilled and Unaware of It: How Difficulties in Recognizing One’s Own Incompetence Lead to Inflated Self-Assessments”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.77, Sayı:6, 1999, ss.1121-1134.

² ABD merkezli “İg Nobel Ödülü” (The Ig Nobel Prize), Nobel Ödülleri ile dalga geçen ve her yılın Ekim ayında bilimsel araştırma alanlarda sıradışı çalışmalara verilen bir ödüldür. Ödüllerin amacı “insanları önce güldüren, sonra düşündüren” çalışmalarını onurlandırmak olarak ifade edilmektedir. Ödüllerin resmî sayfasında amacın sıradışı olanı övmek, hayâl gücünü onurlandırmak ve bilim, tıp, teknoloji

Makalenin bazı bulguları kadim Doğu bilgeliğinin çok tekrarlanan aforizmalarıyla paralellik, hatta yer yer aynılık arz etmektedir; bu hususa ilerleyen bölümlerde kısaca temas edilecektir. Ne var ki makaleyi ilginç yapan, yazarların Doğu bilgeliğinde çok yer tutan ve neredeyse kurallaşmış bazı sonuçlara, ampirik testler ve analitik değerlendirmelerle ulaşmış olmalarıdır.

Mezkur makale ilginç bir alıntıyla başlamaktadır. Buna göre mahallî bir gazetenin haberinde şu bilgilere yer verilmektedir:

“1995 yılında McArthur Wheeler adlı bir kişi gün ortasında Pittsburgh’daki iki bankaya girdi ve görünüşe göre kendisini saklamaya yönelik hiçbir çaba göstermeden soygun yaptı. Wheeler aynı gece tutuklandı, tutuklanmasından bir saat kadar sonra ise güvenlik kameralarından alınmış görüntüleri gece 11 haberlerinde yayınlandı. Polis daha sonraları kendisine güvenlik kameralarından alınmış görüntüleri seyrettirdiğinde, Wheeler inanmazlık içinde dik dik baktı ve ‘Ama ben bitki suyu sürmüştüm’ diye sızlandı. Görünen o ki Wheeler, birinin yüzünü limon suyu ile ovmasının, onu video-kameralara karşı görünmez kılacağı şeklinde bir fikre sahipti.”³

Bu olayı inceleyerek tezlerini sunmaya başlayan yazarlar üç noktanın dikkat çekici olduğunu dile getirmektedirler:

- 1) Hayatın pek çok alanında başarı ve tatmin; bilgi, bilgelik ve kavrayışa bağlıdır.
- 2) Hayatın çeşitli alanlarında uyguladıkları stratejiler ve bilgileriyle insanlar büyük ölçüde farklılaşırlar ve farklı başarı seviyelerine sahip olurlar. (Bazı bilgi ve teoriler sağlamdır ve umulan sonuçları doğurur; bazıları ise, Wheeler’ın limon suyu hipotezi gibi, kusurludur ve ters sonuçlara yol açar.)
- 3) İnsanlar başarı ve tatmin için belirledikleri stratejilerde becerikli/yeterli değillerse, bu onlara iki yönlü bir yük getirir: a) Bu insanlar hatalı sonuçlara ulaşır ve talihsiz seçimler yaparlar. b) Yetersizlikleri ise onları bu durumu anlamaktan mahrum eder; tıpkı Wheeler gibi, iyi bir şey yaptıkları şeklinde hatalı bir kanâate sahip olurlar.⁴

alanlarında insanların ilgisini çekmek olduğu ifade edilmektedir. Bilimsel mizah dergisi *Annals of Improbable Research (AIR)* tarafından organize edilen bu ödüller, içlerinde Nobel kazanmış olanların da bulunduğu bir grup tarafından Harvard Üniversitesi’nde düzenlenen törenle verilmektedir. Ödüller, Nobel ödül kategorisinde de yer alan (fizik, kimya, tıp, edebiyat, vs.) 10 alanda dağıtılmaktadır. Her ne kadar işin mizahî bir boyutu bulunsun da, ödül ciddi çalışmalar yapanlara verilmekte, ödül kazananlar da dünyanın en saygın üniversitelerinden olan MIT’de (*Massachusetts Institute of Technology*) halka açık dersler vermektedir.

Ödülün ismi bir kelime oyununa dayanmakta, İngilizce’de yaklaşık aynı okunan “Ig Nobel” ile “ignoble” (kalitesiz, aşağılık, onursuz) kelimeleri arasında benzerlik kurulmakta, böylece Nobel ödülleri üstü örtülü olarak eleştirilmektedir. Rus fizikçi Andre Konstantin Geim 2010 yılında hem Nobel hem de “Ig Nobel” ödülü alan ilk kişi olmuştur.

Ödüller hakkında daha fazla bilgi edinmek için bkz.: <http://www.improbable.com/ig/>

³ Kruger ve Dunning, *a.g.m.*, s.1121.

⁴ Kruger ve Dunning, *a.g.m.*, s.1121.

İnsanların kendi yeteneklerini değerlendirme konusunda kusurlu olmalarının *meta-cognition*⁵ yetisinin yokluğu ile açıklanabileceğini, keza “ortalama-üstü etkisi”⁶ denilen bir etkinin bu olumsuz durumda rol oynayabileceğini düşünen yazarlar; yetenek, *meta-cognition* ve şişirilmiş öz-değerlendirme ilişkisi bağlamında dört adet tahminde bulunmuşlar (hipotez geliştirmişler) ve bu tahminleri analitik yöntemlerle teste tâbi tutmuşlardır. Bu hipotezler şöyledir:

- 1) Daha yetenekli arkadaşlarıyla karşılaştırıldığında görece daha az yetkin olan bireyler, nesnel ölçütler dâhilinde kendi beceri ve performanslarını olduğundan çok daha yüksek tahmin etmektedirler.
- 2) Daha az yetkin olan bireyler, meta-kognitif becerilerin yokluğundan da muzdariplerdir; öyle ki, bir yeteneği gördüklerinde, onu anlama konusunda daha yetkin arkadaşlarına nispetle daha az mahirdirler.
- 3) Daha az yetkin olan bireyler, sosyal mukayese bilgisi aracılığıyla kendi performanslarının gerçek seviyesini anlama konusunda daha yetkin arkadaşlarına göre daha az başarılıdırlar.
- 4) Daha az yetkin olan bireyler yine de kendi eksikliklerini anlayabilirler; ama bu -paradoksal biçimde- ancak onların daha yetkin hâle getirilmeleri ve meta-kognitif becerilerinin geliştirilmesiyle mümkündür.⁷

Yazarlar bu 4 tahmini bilgi, bilgelik ve kavrayışın önemli olduğu üç alana (mizah, mantık ve gramer) teşmil ederek Cornell Üniversitesi’ndeki farklı öğrenci gruplarına çeşitli testler uygulamışlar, sonra da bu testleri istatistikî yöntemlerle analiz ederek yaptıkları tahminlerin doğruluğunu sınamışlardır. Okuyucunun dikkatini dağıtmamak için her bir testin katılımcıları, skorları, değerlendirmeleri ve sonuçları yazı ekinde sunulacaktır. Ancak şu kadarını söylemek önemlidir ki, sayılan dört tahmin analitik bulgularla teyit edilmiştir.

Yapılan testlerin sonuçlarını değerlendirirken, yazarlar şu tespiti yapmaktadırlar:

“Nöroloji disiplinindeki uygulayıcı ve araştırmacılar, sıklıkla *anosognosia*⁸ denilen tuhaf bir hastalığa rastlarlar. Beynin sağ yanındaki kesin bir hasar türünden kaynaklanan bu hastalık, insanların sol yanlarının felç olmasına yol açar. Fakat bundan daha fazlası, doktorlar bu tür bir hastanın önüne bir bardak koyup bunu sol eliyle almasını istediklerinde, hasta sadece bunda başarısız olmakla kalmaz, aynı zamanda bu başarısızlığın sebebini de anlayamaz. Başarısızlığın sebebini açıklaması kendisinden istediğinde, bu tür bir hasta yorgun olduğunu, doktorların talimatlarını duymadığını ya da kendisini buna cevap verecek durumda hissetmediğini söyler; ama asla felç olduğunu söylemez. İşin özü şu ki *anosognosia* sadece felce yol açmamakta, aynı zamanda insanın felç olduğunu anlama yetisine de zarar vermektedir.”⁹

⁵ Bir kişinin kendisini değerlendirirken daha doğru yaklaşımlarda bulunurken bir başkasının yanılmaya daha yatkın olmasını açıklama becerisine atıf yapan bu kavram, Türkçe’ye yüksek-idrak, üstün-biliş olarak çevrilebilir.

⁶ Ortalama insanın kendisinin ortalamanın üzerinde olduğunu düşünmesi eğilimi.

⁷ Kruger ve Dunning, *a.g.m.*, s.1122.

⁸ Hastalığını bilmeme durumu, hastalığını anlama yeteneğinin kaybı.

⁹ Kruger ve Dunning, *a.g.m.*, s.1130.

Yazarlar, yukarıda sözü edilen hastalık ile “az yetkin olma” durumu arasında bir benzerlik kurmaktadır. Onlara göre, “az yetkin olma” vaziyeti, sadece kişilerin yetersiz performans göstermelerine yol açmamakta, söz konusu kişilerin performanslarının kötü olduğunun farkına varmalarına da engel olmaktadır.¹⁰

Nitekim yazarların uyguladıkları dört ayrı test bu durumu açık biçimde ortaya koymuştur. Teste katılan öğrencilerden en başarısız %25’lik dilim içinde olan öğrenciler, sınav sonuçları hakkındaki tahminlerde kendi gerçek başarılarının çok üzerinde bir sonuç beklediklerini ifade etmişlerdir. Birinci testte başarı düzeyi %12 olan bu grubun üyeleri, kendi başarılarını %58 olarak tahmin etmişlerdir. İkinci testte başarı düzeyi %12 olan bu grubun üyeleri, kendi başarılarını %62 olarak tahmin etmişlerdir. Benzer sonuçlar diğer testlerde de ortaya çıkmıştır. Üstelik bu gruptaki öğrencilerin, diğer gruptaki öğrencilere göre bir yeteneği anlama, bu yeteneğin seviyesini kavrama, dolayısıyla kendi yetkinliklerinin görece yetersiz olduğunun farkına varma konusunda bir hayli sorunlu oldukları da gözlenmektedir.

Burada en çok dikkat edilmesi gereken husus, teste tâbi tutulan kişilerin saygın bir eğitim kurumunun (Cornell Üniversitesi) öğrencileri olmalarıdır. Yani sıradan veya kör cahil kişiler denek olarak seçilmemiştir. Buna rağmen, belli bir grup içinde görece daha az yetkin olanlar, kendilerine göre daha yetkin/becerikli/birikimli arkadaşları ile ortak bir teste tâbi tutulduktan sonra, kendi seviyeleri konusunda zır-cahillere benzer bir tutum sergilemişlerdir. Bu tutum tamamen meta-kognitif becerilerin yokluğu veya zayıflığı ile ilgili bir durum olup, yazarların bulgularının “sendrom” olarak anılmasına yol açan temel âmindir.

Bir siyasî düşünce olarak muhafazakârlığın Türkiye’de bugün geldiği nokta, birçok açıdan Dunning-Kruger sendromunu tedai ettirmektedir. Yazının bundan sonraki bölümünde, somut olaylar ve olgular üzerinden bu tespit delillendirilmeye çalışılacaktır.

“SIFIR SORUN”DAN “DEĞERLİ YALNIZLIK”A: MUHAFAZAKÂR DIŞ POLİTİKA MACERASI

Türkiye’de sağ, milliyetçi, mâneviyatçı, mukaddesatçı çevrelerin uzun yıllar şikâyet edegeldiği konulardan birisi, hükümetlerin Batı karşısında sürekli ezik bir politika izlemeleri olmuştur. Özellikle “Bizden adam olmaz abi!” klişesinde kendisini bulan ve toplumunu küçük gören tavırların, Batı’dan gelen bir tavsiyenin âdeta emir telâkki edilmesinin, sömürgecilik dönemi vahşetleri feci insanlık trajedileriyle dolu el kadar ülkelerin bize verdiği insan hakları tavsiyeleri karşısında acı acı terlemelerin, kısacası “kendisinden utanan” bir ruh hâlinin Türk eliteine egemen olması, öteden beri bu çevreleri çok rahatsız edegelmiştir. Türk milletinin hasletlerinin, Türk devletinin güçlü yönlerinin ve Türk ülkesinin sahip olduğu

¹⁰ Kruger ve Dunning, *a.g.m.*, s.1130.

avantajların toptan yok sayıldığı yaklaşımlar milliyetçi-mukaddesatçı çevrelerde fevkalâde üzüntüyle, hatta bazen de tiksiniyle karşılanmıştır.

Bu rahatsız edici tavrın en fazla gözleendiği kurumsal yapılardan birisi tartışmasız hariciye bürokrasisi olmuştur. Uzun yıllar yurtdışında görev yapan bazı hariciye bürokratlarının kendi toplumlarına yabancılaşmış tavırları halkımızda öfke yaratmış, alay için onlara “monşer” sıfatı takılmış, daha da fenası, hariciye mensuplarından bu kalıba uymayanlar dahi aynı ithamın muhatabı kılınmıştır. Halkın sağduyusunun mizah yoluyla sarakaya aldığı bu tavırların bir “ifrat” hâlini yansıttığına şüphe yoktur.

AKP'nin iktidara geldiği andan itibaren değiştirmek için çaba sarf ettiği, 2007'den sonra açıktan hedefine oturttuğu ve 2009'da Ahmet Davutoğlu'nun Dışişleri Bakanı olmasıyla iyice üzerine gittiği bahse konu “monşer tavrı” son on yılda belli ölçüde güç kaybetmiştir. Artık Batı karşısında mütemadiyen ve mahcup bir ifadeyle el ovuşturduğunu televizyon ekranlarında ifade eden, daha da fenası, özellikle yabancı ülkelerdeki Türk misyonlarında ülkenin vatandaşlarına çok incitici davranan tipler “en azından görünürde” etkinliklerini yitirmişlerdir. Bu yönüyle gelişmeler sevindiricidir, bir dereceye kadar da ümit vericidir. Batı ile ilişkiler konusunda kapalı kapılar ardında sergilenen tavırların, verilen sözlerin ve içine girilen taahhütlerin içeriği konusunda ciddî şüpheler dile getirilse ve bu şüpheleri doğrulayan kimi emareler bulunsa da, “söylem ve görüntü düzeyindeki” kimi değişiklikler bile halk tarafından olumlu olarak karşılanmıştır.

Hâl böyle olmakla birlikte, özellikle Davutoğlu'nun bakan olmasından sonra, söz konusu değişimi tetiklemek için geliştirilen popülist yaklaşımlar başka bir arızaya yol açmıştır. Yeni yaklaşımla birlikte “burnu havada”, Türkiye'nin sıkleti ile uyumlu olmayan açıklamalar yapmaya meyyal, mevziini şaşırılmış, Türkiye'nin tarihî dayanaklarının ve tevarüs ettiği mirasın sağladığı imkânı abartmaya ve reel-politiği hafife almaya çok yatkın bir tipoloji peydah olmuştur. Başka bir deyişle, Türk dış politikasında söz sahibi olan aktörler (Dışişleri bürokrasisinin birtakım yöneticileri, Başbakan'ın etrafında yer tutan bazı entelektüeller, muhafazakârlıklarının ilân etmiş düşünce kuruluşları, bu kuruluşlardan ve genel iklimden etkilenen bazı kamu idarecileri, bir de tabii “yandaş kalemler”), daha önce bir “ifrat hâli” olarak tezahür eden ezikliği, “kof bir efelenme” kıvamında tecessüm eden bir “tefrit hâli”ne tahavvül etmişlerdir.

Bu satırların yazarı dış politikayı çok iyi bilen birisi değildir; ama bildiğini zannettiği bir husus vardır ki, o da şudur: Bir ülkenin diplomatları masaya oturduklarında ülkenin ekonomik ve ticarî gücü, askerî teknolojisi ve ordusu, nüfusu ve demografik yapısı, beşerî ve sosyal sermayesi, bilimsel ve teknolojik yenilik kabiliyeti, toplumsal bütünlüğü ve huzuru, jeopolitik avantajları, dünyanın başka ülkeleriyle olan ilişkileri gibi faktörlerin tümü o diplomatların ellerindeki kozlar olarak müzakere edilen konularda işe yararlar. Türkiye elbette büyük bir tarihî mirasın temsilcisi sıfatıyla geniş bir coğrafyada kültürel ve hissî karşılığı olan

bir ülkedir, üstelik bazı yerlerde siyasî ve kurumsal derinliğe de sahiptir; ama Türkiye askerî teknoloji açısından yeni yeni kabuğunu kırmaya çalışan bir ülkedir, ekonomisi büyüye de hâlâ “gelişmekte olan ülke” statüsündedir, yenilik kabiliyeti zayıf ve sınaî kapasitesi görece yetersizdir, üstelik toplumsal birliği ve dayanışması da son yıllarda bir hayli erozyona uğramıştır. Kısacası ülkenin verili şartları, onun gelişmeye müsait ve “oyun kurmaya aday” bir konumda olduğunu, muazzam bir potansiyele sahip bulunduğunu göstermektedir. Ama aynı verili şartlar, Türkiye’nin henüz bir “dev” olmadığını, belirli güç dengelerini dikkate almak zorunda olduğunu da göstermektedir. Türkiye’nin mevcut potansiyeli, ilişkiler ağı ve askerî-ekonomik kabiliyetleri; onun her önüne gelene “racon kesecek” bir durumda olmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Bütün bu açıklamalardan sonra aslî konuya avdet edecek olursak, “muhafazakâr tasavvurun rotasını çizdiği” yeni dış politikanın neden bir tefrit hâline tekabül ettiğini açıklamamız icap eder. Türkiye’nin çeşitli alanlardaki gücüyle doğru orantılı olmayan, ülkenin özellikle Ortadoğu’daki etkileme kuvvetini abartan ve tamamen retorik üzerinden yürüyen dış politika, Dunning-Kruger sendromunu akla getirmektedir. Çünkü Davutoğlu başta olmak üzere muhafazakâr dış politika yapıcıları, Türkiye’nin yetkinliği (gücü, kudreti, nüfuzu, bölgedeki derinliği, vs.) konusunda tahminde bulunurken, tıpkı Dunning-Kruger testlerine katılan ve en başarısız %25’lik dilim içinde yer alan öğrenciler gibi, aşırı iyimser bir yaklaşımla gerçek durumun çok üzerinde bir pozitif tahayyül içinde olmuşlardır. Daha da vahimi, yine Dunning-Kruger testlerine katılan ve en başarısız %25’lik dilim içinde yer alan öğrenciler gibi, bu tahayyülü sınyayacak bazı fırsatlar/fiilî durumlar oluştuğunda bile, kendi görece “az yetkin olma” durumlarının farkına varamamışlardır.

Bahsini ettiğimiz dış politika yapıcıları, ki onların başında elbette Başbakan Erdoğan gelmektedir, Türk hava kuvvetlerine ait iki uçak Suriye tarafından (veya kuvvetli senaryoya göre Suriye’de konuşlu Rus savaş gücü tarafından) düşürüldüğünde, AKP iktidarının ve dolaylı olarak da Türkiye’nin yetkinliği konusunda şapkayı önlerine alarak düşünme gereği duymamışlardır. Son derece can sıkıcı ve “karizma çizici” bir nitelik arz eden bu elim hâdise, sahih ve salim bir muhasebe için önemli bir fırsat olarak görememişlerdir. Bilâkis, ayakları yere basmayan ve “dozu iyi ayarlanmamış” retorik-merkezli dış politika çizgisini devam ettirmişlerdir.

Gelinen noktada İran, Irak, Suriye yönetimleriyle kavgalı, Mısır’daki darbecilerle düşman, İsrail’le bir küs bir barışık, Suudî Arabistan ve onun mihverindeki Körfez ülkeleriyle limonî, Türk dünyasını çoktan unutmüş, AB ile köprüleri atmış, Rusya’nın sık sık eleştirilerine muhatap olan, son olarak da ABD tarafından paylanmış bir Türkiye manzarası ortaya çıkmıştır. Bu tablo “sıfır sorun” politikasının iflâs ettiğinin alenen ilânıdır. Ama asıl ilginç olan, bu durumu izah etmek için gölgesine sığınılan yeni ideolojik mevzidir.

Cengiz Çandar'ın çok isabetle teşhis ettiği üzere, “görüntüde fiyakalı bir kavram”la bu tablonun üzerini örtmeye çalışan ve bunun için “amatör argümanlar” a sığınan hükümet¹¹, mevcut durumu “değerli yalnızlık” kavramıyla açıklamaya çalışmaktadır. Bu durum yine Dunning-Kruger makalesini akla getirmektedir. Bir önceki bölümde açıklandığı üzere *anosognosia* felce yol açan, aynı zamanda insanın felç olduğunu anlama yetisine de zarar veren bir hastalıktır. Muhafazakâr elitlerin yakalandığı hastalık ise, onların sadece dış politikada Türkiye’yi felç etmelerine yol açmamakta, aynı zamanda Türkiye’nin bu yönüyle felç olduğunu anlamalarına da engel olmaktadır.

Aslında İhsan Bal'ın şu haklı tespiti, bu sendromu çok daha yalın bir dille ifade etmektedir:

“Bırakın dünyadaki 190 kusur ülkeye temas etmeyi, İslâm İşbirliği Teşkilâtı (o zamanki adıyla İslâm Konferansı Örgütü) Genel Sekreteri olduğunda haklı övünç duyduğumuz, uluslararası bir pozisyona bir Türk daha geldi diye sevindiğimiz Ekmeleddin İhsanoğlu'na dahi derdimizi anlatamadığımızı düşünüyorsak, yalnızlığımızın günâhı biraz olsun bize düşmez, biraz da bizlerde sorumluluk aranmaz mı? Herkesin yanlış, bizimse tek doğru olduğumuz şeklinde bir yargıya varmadan önce daha fazla düşünmek gerekmez mi?”¹²

Bu konuyla ilgili söylenebilecek daha çok şey vardır. Örneğin moralist (ahlâkçı) düsturlar üzerinden politika üretmenin dünya üzerinde muhafazakâr diye tesmiye olunan partilerin ortak bir özelliği olduğu, ancak yine ortak bir başka özelliğin de bu moralist tutumların sık sık esnetildiği ve reel-politik'e kurban verildiği, ilk etapta hatırlanması gereken bir husustur. ABD ve Batı Avrupa'daki muhafazakâr partilerin birçok tutumu bu önermeyi doğrular niteliktedir. Bu bağlamda, Mısır'da “değerli yalnızlık” içinde olduğunu ileri süren ve bütün dünyayı suçlayan AKP hükümetinin, konu Suriye olunca bu kavramsallaştırmayı hemen bir kenara bırakması ve “müttefik güçler” içinde yer almaya hazır olduğunu ilân etmesi dikkate değerdir.

Kısaca ifade etmek gerekirse, gelinen nokta; daha az yetkin bireylerin, kendi performanslarının gerçek seviyesini anlama konusunda daha yetkin arkadaşlarına göre başarısız oldukları yolundaki Dunning-Kruger hipotezini, Türk dış politikası özelinde doğrulayan bir durumdur.

SENDROMUN MUHAFAZAKÂR POLİTİKA YAPIMINA YANSIYAN BAŞKA İZDÜŞÜMLERİ

Muhafazakâr kesimin özellikle son iki-üç yıldır benzer bir sayrılıktan muzdarip olduğunu söylemek mümkündür. Bunda AKP'nin arka arkaya yüksek oy yüzdeleriyle seçim kazanması ve en son olarak 2011 genel seçimlerinde %49,9 oy alması şüphesiz çok müessir olmuştur. Kazanılan bu başarı, önceleri tavırlarda

¹¹ Cengiz Çandar; “Müslüman Kardeşler'den Başka Dostumuz Kalmazsa”, *Hürriyet*, 25.08.2013.

¹² İhsan Bal; “Bize Bir Şeyler Oluyor Galiba”, *Habertürk*, 26.08.2013.

değilse bile zihinlerde bir totaliterleşmeye yol açmıştır. Sonraları ise, haklı “zafer sevinci” zaman içinde “zafer sarhoşluğu”na evrilmiştir. Hükümetin icraatlarına, programlarına ya da projelerine getirilecek en ufak bir eleştiri dahi, “Siz çok bilseydiniz, bu kadar oyu siz alırdınız” yaklaşımıyla karşılanmıştır. Hâlbuki yüksek oy alamamak ya da parti kurup seçimlere girmiyor olmak, kişilerin, grupların ya da partilerin söylediklerinin değersiz olduğu anlamına gelmemektedir.

Çeşitli konularda son birkaç yılın gündemine damga vuran konular ve bunlara karşı hükümet yetkililerinin tepkileri şöyle kısaca bir hatırlandığında, manzara çok daha iyi görülecektir:

- Terörle müzakere, Kürt açılımı
- Büyükşehir yasasında düzenleme, anayasa çalışmaları
- Doktorlara tam gün düzenlemesi, kürtaj, sezaryen doğum
- Okullarda kıyafet serbestisi, 4+4+4 düzenlemesi, millî bayram kutlamaları
- Kanal İstanbul, İstanbul’a yeni havalimanı, 3’üncü köprü projeleri
- Kentsel dönüşüm programı
- Nükleer santral anlaşmaları, çevreyi tahrip eden bazı HES projeleri
- Şike tartışmaları

Burada dikkat çekilmesi gereken en önemli nokta, “kraldan fazla kralcılık” durumunun entelektüel sahayı terörize etmekte oluşudur. Bir siyasî parti olarak AKP’nin zihni bir totaliterliğe savrulması, kabul edilemez olsa da anlaşılabilir bir durumdur. Ancak kendilerini bu siyasî partinin doğal müdafileri olarak gören bazı gazetecilerin, yazarların, düşünce kuruluşu çalışanlarının, kısacası vasatî entelektüel topluluğun aynı yanlışa dâcâr olması, ne kabul edilebilir ne de anlaşılabilir bir durumdur. Hele bir kısım AKP seçmeninin çok temelden kızdığı konularda (LGS sınavının bir konulup bir kaldırılması, çocukların okula başlama yaşının düşürülmesi, vb.) bile en azından sessiz kalmayı tercih etmesi, bu sendromun gitgide ağırlaşmasının en önemli sebeplerinden birisidir.

Bahse konu politik topluluk tarafından dolaşıma sokulan kimisi maksatlı, kimisi önyargılı argümanlar, siyasî sahayı takip eden muhafazakâr kitlenin hatırı sayılır bir kesiminde Dunning-Kruger etkisini belirgin hâle getirmektedir. Sözelimi Ergenekon, Balyoz, vs. isimli davalar hakkında oluşturulan ve bilhassa sosyal medya üzerinden yayılan argümanlar, bu kitlenin iddianameler hakkında tek satır okumamış mensuplarını bile keskinleştirmiştir. Bu keskinleşme, beraberinde politik keskinleşmeyi de getirmiştir. Bunun tabii bir sonucu olarak, siyasî yelpazede muhafazakâr söylemlerin alıcısı olan toplumsal kesit, ait olduğu kampın fikirlerinin “mutlak doğru” olduğuna inanan ve bu kampın siyasî başarısının (performansının) gerçekte olduğundan çok daha yüksek olduğunu varsayan bir kitleye dönüşmüştür.

Yukarıda yapılan teşhis ve tahlilin izdüşümünü Gezi Parkı olaylarında görmek mümkündür. Bundan beş yıl önce “çevrecinin daniskası” olduğunu ilân eden

Başbakan Erdoğan, etkisi altında olduğu Dunning-Kruger sendromu sebebiyle olsa gerek, çevreye duyarlılık performansının çok yüksek olduğunu varsaymaktadır. O yüzden de başkalarının eleştirilerini anlayamamakta, *meta-kognitif* becerilerini sorgulayacağı yerde bu konuda sesini yükseltenlere içerlemektedir.

Aynı ruh hâli muhafazakâr kitlede de mevcuttur. Gezi Parkı olayları sırasında bu kesimden yükselen en canhıraş feryat, tek bir kelimedede hulâsa edilebilecek bir netlik içermektedir: Nankörler! Evet, siyasallaşmış muhafazakâr kitle, yapılan atılımların, sunulan hizmetlerin ve yürütülen icraatların olaylara katılanlar tarafından anlaşılmadığı, bihakkın takdir edilemediği kanâatindedir. Oysa tedavi hizmetlerinde ya da havayolu sektöründe sağlanan gelişmeleri takdir etmek başka bir şeydir, Taksim'in göbeğine yeni bir AVM dikilmesine itiraz etmek başka bir şeydir. Bir alandaki takdirin başka alanlardaki yanlışları eleştirmeye engel olmasını beklemek, dahası bu yanlışın söylenmesini tamamen “nankörlük” düzleminde ele almak, ancak ait olduğu toplumsal kesitin “her alanda mutlak başarılı” olduğuna inanmakla mümkündür.

Bugüne kadar AKP'yi destekleyen ancak şu ya da bu şekilde son bir-iki senedir hükümete “şartsız destek” vermekten vazgeçen toplumsal klik ve yapılarla ilgili tavır da -bu bağlamda- birkaç cümle ile değinilmeyi hak etmektedir. Bilindiği üzere, 2002'den beri AB, Kıbrıs, Kürt açılımı, demokratikleşme gibi başlıklarda paralel düşündükleri için hükümeti destekleyen bazı liberaller, son zamanlarda hükümete karşı eleştirel bir tutum takınmışlardır. Bu namı entelektüellerden ilk akla gelenler Hasan Cemal, Cengiz Çandar, Nuray Mert, Eser Karakaş, Ahmet ve Mehmet Altan, Taha Akyol, Kürşat Bumin, Şahin Alpay gibi isimlerdir.

Keza 2010 yılında yapılan referandumda “ölüleri bile mezardan kaldırıp evet demeye” çağıran ve AKP ile hiçbir hükümetle yapmadıkları bir “kader ortaklığı”na girişen Fethullah Gülen grubu, son zamanlarda açıktan AKP'yi eleştiren bir seyir izlemektedir. Bu kapsamda cemaatin (camianın?) bir kuruluşu olan Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın kısa süre önce yayımladığı bildiri, bir süredir yapılan eleştirilerin esaslı bir dışavurumudur.¹³

Belli kesimlerin hükümete verdikleri desteği çekmeleri siyasetin yorucu yolculuğunda gayet tabii bir durumdur. Ancak siyasal muhafazakâr (eski İslâmcı) yazarların -aşağıda örnekleneceği üzere- bu eleştirilere karşı verdiği tepki, Dunning-Kruger sendromuna yakalanmışlıkla ilgili tespitimizi teyit eder niteliktedir.

Uzun süre kayıtsız şartsız destek oldukları ve hiçbir hükümete vermedikleri krediyi AKP'ye taniyan liberal yazarlara hükümete yakın gazetelerden açılan ateş dikkat çekicidir. Bazen bu yazarlara karşı “aleni kampanyalar” yürütüldüğü de müşahade edilmektedir. Yazarların işine son vermeler, gazete patronlarını sıkıştırmalar, -daha olmadı- siyasal muhafazakâr çizgideki yazarlar eliyle bir

¹³ 13Ağustos 2013. Tam metin için bkz.: <http://www.aksam.com.tr/siyaset/gazeteciler-ve-yazarlar-vakfindan-iddialara-karsi-11-maddelik-aciklama/haber-234959>

zamanlar hükümet destekçisi olan bu liberalleri çok ağır biçimde eleştirmeler, son bir-iki yıldır neredeyse kanıksanmış bir tutum hâline gelmiştir.

Fethullah Gülen cemaatine karşı “kılıçların çekilmesi” ise görece daha yeni bir gelişmedir, en azından bu çekişmenin su yüzüne çıkması daha yenidir. Ancak ortaya serilen iddialar ve bu iddiaların içindeki çelişik kodlar, birçok soruyu, en başta da “İyi ama bunları neden 10 yıldır değil de şimdi söylüyorsunuz?” sorusunu gündeme taşımaktadır. Çok sayıda örnekten bir tanesini seçerek aşağıya yapacağımız alıntı, bu konudaki müfrit tutumu ve derin kafa karışıklığını, başkaca hiçbir yoruma gerek bırakmaksızın gözler önüne sermektedir:

“Hükümete karşı çok yönlü operasyon yaparken, hükümet bize operasyon yapıyor diye ortalığı ayağa kaldıracaksınız...

Zekâtı, fitreyi, kurbanı, deriyi İslâm adına toplayıp, sonra da ‘Hizmet, İslâmî bir hareket değil, insanî bir harekettir’ diyerek İslâm’ı taca atacaksınız...

Anadan, babadan, yardan geçip yurtdışına hizmet gönüllüsü olarak giden gençleri Allah için yollayacak, sonra da ‘eğer bu hareket dinî bir hareket olsa, BM’ye üye bütün ülkelerde nasıl olur da insanların gönlüne girilir?’ diyerek dinle göbek bağı kesip atacaksınız...

(...) Cemaatin namıyla bürokraside racon kesenlerin mağdur ettiği kişiler ağzını açınca dinlemeden, anlamadan ‘aforoz’ edecek, iftira ehli fitneciler diye damgalayacaksınız...

Cemaatin 150 ülkeye açtığı kollarını, kifayetsiz muhteris cemaat müntesiplerinin ‘fişleme’lerini esas alarak Müslümanlara kapatacaksınız...

Diyalog adına Papa Hazretleri’ne varana dek herkesle diyalog kuracak, İslâmî hareketlerle diyalogdan köşe bucak kaçacaksınız.”¹⁴

Özellikle Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı’nın açıklamasından sonra yoğunlaşan karşı eleştirilerde, Fethullah Gülen cemaati ile ilgili olarak siyasal muhafazakâr kesimin meseleyi “iktidar paylaşımı”, “iktidarın nimetlerinden daha fazla faydalanma talebi”, vb. kavramlarla açıklama eğiliminde olduğu görülmektedir. Ancak bu yaklaşım, en azından meseleye tarafsız bir gözle bakmaya çalışanlar için, daha önceki sıkı-fıkı “yol arkadaşlığı”nı izahta yetersiz kalmaktadır. En azından, referandum öncesinde “ölüler bile yerlerinde rahatsız edilirken”, bu eleştirilerin neden hiç söz konusu edilmediği haklı olarak akla gelmektedir. Cemaatin oy oranıyla ilgili anket yaptırmaya kadar varan “rest çekmeler” ise, bizi yine, kendi başarıları hakkında aşırı iyimser tahmin yapma (Dunning-Kruger sendromu) hastalığına getirmektedir.

SONUÇ YERİNE KISA BİRKAÇ TESPİT

1) Dördüncü testin sonuçlarıyla ilgili olarak Dunning-Kruger ikilisi, ABD’nin ünlü siyaset adamı Thomas Jefferson’ın bir sözünü hatırlatmaktadır: “En iyi [çok] bilen kişi, ne az bildiğini en iyi bilen kişidir.”¹⁵ Aslında bu söz, Türkiye’de daha çok

¹⁴ Mehtap Yılmaz; “Gülen Hareketi Fabrika Ayarlarına Geri Dön!”, *Yeni Akit*, 19.08.2013. <http://www.habervaktim.com/yazar/60867/gulen-hareketi-fabrika-ayarlarina-geri-don.html>

¹⁵ Kruger ve Dunning, *a.g.m.*, s.1130.

tanınan Grek filozofu Sokrates'in bir sözünü hatıra getirmektedir: "Bildiğim bir şey varsa, o da hiçbir şey bilmediğimdir."

Başbakan Erdoğan ise, Gezi Parkı olaylarından sonra "Siyasetçinin sosyolojiyi bilmemesi gibi bir şey olabilir mi? Siyasetçinin bütün işi sosyolojidir, psikolojidir"¹⁶ diyerek pek çok kişiden daha fazla sosyoloji ve psikoloji bildiğini ilân etmiştir. Başbakan Erdoğan'ın bu yüksek bilgi birikimini nereden edindiği ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, bildiğini düşündüğü/zannettiği şeye bu kadar güven duyması, aslında ne kadar (ne ölçüde iyi) bildiği konusunda da yeterli bir ipucu sunmaktadır.

2) Yazarlar bir başka yerde İngiliz şair Thomas Gray'in bir sözüne atıf yapmaktadırlar: "Cehalet saadettir; en azından, konu kişinin kendi yeteneklerini değerlendirmesi olduğunda bu böyledir."¹⁷ Bu konuda Araplar'ın "Cahil kişi cesur olur" mealinde bir atasözü olduğu bilinmektedir ve bu husus Türk kültür havzasında "cahil cesareti" terimiyle kavramsallaştırılmıştır. Bu kavramsallaştırmanın bilhassa son birkaç yıldır kime ya da kimlere birebir uyduğu, burada sözü uzatmamak adına okuyucunun ferasetine bırakılmaktadır.

İsabetli teşhislerinden şüphe duymadığımız okuyucuya, Şeyh Sadi'nin "Cahil için susmaktan iyisi yoktur, eğer bunu bilseydi cahil olmazdı" sözünü hatırlatmayı da - bu bağlamda- vazife telâkki ederiz. Zira çok konuşan bazı kişilerin neden bu kadar çok konuştukları da bu söz ile âyân olmaktadır.

3) Justin Kruger ve David Dunning, yazımıza temel teşkil eden o ünlü makaleyi şu sözlerle bitirmişlerdir:

"Bu analizde sağlam bir çerçeve sunma, ampirik çalışma yürütme ve konuyla ilgili örtük anlamları ortaya koyma açılarından yetkin bir iş çıkardığımızı duyumsasak da tezimiz, hakkından gelemediğimiz rahatsız edici bir endişeyle bizi baş başa bırakıyor. O endişe de bu makalenin kusurlu mantık, metodolojik yanlışlar ya da zayıf iletişim sorunlarını bünyesinde barındırma ihtimalidir. Okurlarımızı temin ederiz ki bu makalenin bir dereceye kadar noksan olması, bile isteye işlediğimiz bir günâh değildir."¹⁸

Amerikan kültürüne hâkim olan güçlü özgüven, yetenekleriyle övünme, kişisel pazarlama gibi hususlar hatırlandığında son derece şaşırtıcı ama bir o kadar öğretici olan bu satırlar, aslında kadim Doğu bilgeliğinde sıklıkla vurgulanan tevazu meselesini bizlere hatırlatmaktadır. "Boş başak dik durur, olgun başak eğik olur" atasözü, esasında tevazuun gerekliliğini özetlemek için yeterli bir deyiştir; ama bilhassa hükümete yakın köşe yazarlarında son birkaç yıldır gözlemlenen

¹⁶ Bu söze muhatap olan Gezi Parkı görüşmecilerinden bir kişi ise meseleyi şöyle anlatmaktadır: "Başbakan, ben 'Sosyolojik, toplumsal meseledir' dediğimde çok sert tepki gösterdi. Sesini yükselterek, 'Siz kim oluyorsunuz da bize sosyoloji öğretiyorsunuz? Biz sosyolojiyi de psikolojiyi de biliriz. Sizin haddinize mi bize bunları söylemek' dedi." Vatan gazetesi, 14.06.2013. Şu adresten görülebilir: <http://haber.gazetevatan.com/uzun-gecede-gergin-anlar/546123/1/gundem>.

¹⁷ Kruger ve Dunning, *a.g.m.*, s.1131.

¹⁸ Kruger ve Dunning, *a.g.m.*, s.1132.

mütehakkim ve mütekebbir edâ, saldırgan üslûp ve muvazeneyi yitirmiş tavırlar Doğu bilgeliğinden bazı deyişleri buraya iktibas etmeyi zarurî kılmaktadır. Umulur ki muhatapları bu ikazlardan ders alsın:

- Allah her zorbayı zelil, her büyükleneni hâkir eder. (Hz. Ali)
- Kibir, bele bağlanmış taşa benzer. İnsan onunla ne deryada yüzebilir, ne de yükseklerle uçabilir. (Hacı Bektaş-ı Velî)
- Kibir, kulun Allah'ın azabından emin olduğunu gösterir. Azaptan emin olmak ise felâketlerin en büyüğüdür. Tevazu ise Allah'tan korkmayı ifade eder. Bu korku, saadetin rehberi ve âletidir. (İmam Gazâlî)
- Tevazu ile konuşmayan bir kişi, zamanla bununla ilgili bütün kelimeleri de tamamıyla unutabilir. (Konfüçyüs)
- Tevazu yaşmağa benzer: Örterek güzelleştirir. (Cenap Şahabettin)
- İrtifâ-i kadr için lâzım tevazu âdeme
Şemsi gör kim sâyesin salmış ayaklar altına.¹⁹ (Kuyucaklızâde)

¹⁹ Kadrinin yücelmesi için tevazu gerekir insana / Güneşe bak, nasıl salmış gölgesini ayaklar altına

EK: DUNNING-KRUGER MAKALESİNDE UYGULANAN TESTLER VE DEĞERLENDİRME SONUÇLARI

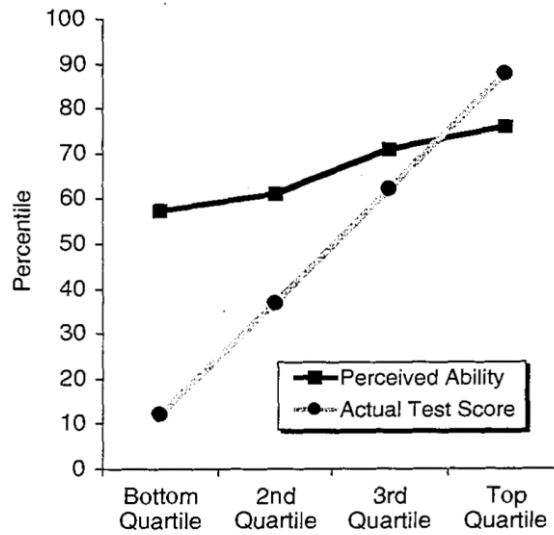
Birinci Test:²⁰

Yazarlar mizahın diğer insanların zevkleri ve tepkileri hakkında sofistike bir bilgi ve bilgelik gerektirdiğini düşünmüşlerdir. Onlara göre, diğer insanların neyi komik bulduklarını anlamak için, kişinin incelikli ve örtük bir bilgiye sahip olması gerekmektedir.

Teste katılmaları durumunda ders sınav sonuçlarına ekleme yapılacağı kendilerine vaat edilen ve psikoloji bölümünün değişik sınıflarından derlenen 65 lisans öğrencisine, bir dizi komik şaka verilmiş ve bunları en komikten en az komiğe doğru sıralayacak şekilde puanlamaları söylenmiştir. Öğrencilerin puanlamaları daha sonra bir uzman panel grubunun değerlendirmeleriyle kıyaslanmıştır. Uzman panel grubu ABD'nin tanınmış profesyonel komedyenlerinden oluşturulmuş, aynı test onlara elektronik posta yoluyla iletilmiştir. Soruları cevaplayan komedyenlerin yaptıkları sıralamalar çok büyük oranda örtüşmüş, sadece bir tanesinin cevapları belirgin biçimde farklılaşmıştır. Söz konusu komedyenin sıralamasındaki radikal farklılık sebebiyle, bu komedyenin cevapları değerlendirme dışı tutulmuştur.

Bu testte yazarların birinci hipotezi, katılımcıların, insanların neyi komik bulacaklarına yönelik değerlendirme becerilerini abartacakları yönündedir. O yüzden testin sonunda kendilerinden bu konudaki becerilerini (uzman panel grubunun sıralamasıyla kendi sıralamalarının örtüşme oranını) yüzdelik dilim hâlinde tahmin etmeleri istenmiştir. Böyle bir çalışmada grubun ortalamasının teorik olarak %50 çıkması beklenir. Ne var ki grubun ortalaması %66 çıkmıştır. Yani gruptan bazıları kendi değerlendirme becerilerini tahmin ederken bir hayli abartılı davranmıştır.

Figür-1: Birinci Testin Genel Değerlendirme Sonuçları

²⁰ Kruger ve Dunning, *a.g.m.*, ss.1123-1124.

Yukarıdaki grafikten de görülebileceği üzere, katılımcıların değerlendirme becerilerindeki başarı sıralaması dört gruba bölünmüştür. En başarısız %25'lik dilim (*bottom quartile*) grafikteki X ekseninin en soluna, en başarılı %25'lik dilim (*top quartile*) ise grafikteki X ekseninin en sağına yerleştirilmiştir. Grafikteki koyu çizgi katılımcıların kendi sıralama becerileri hakkındaki başarı (örtüşme) tahmini, açık renkli çizgi ise gerçekte vuku bulan başarı oranıdır.

Sıralama becerisi konusunda “en az yetkin” olan katılımcıların (en başarısız %25'lik dilim - *bottom quartile*) kendi becerileri konusunda en yüksek abartılı tahmine sahip oldukları grafikten görülmektedir. Değerlendirme başarısında %12'lik bir yüzdeye sahip olan bu dilim, kendi başarısının %58 olacağını tahmin etmiştir. Buna karşılık, “en yetkin” grubun (en başarılı %25'lik dilim - *top quartile*) testten %90 düzeyinde başarı sağladığı, ancak kendi başarısını %75'ler düzeyinde tahmin ettiği görülmektedir.

Özetlemek gerekirse, testte en başarılı olan grup kendi skorunu olduğundan düşük tahmin etmiş, en başarısız grup ise kendi skorunun gerçekleşenin çok çok üzerinde çıkacağını varsaymıştır.

İkinci Test:²¹

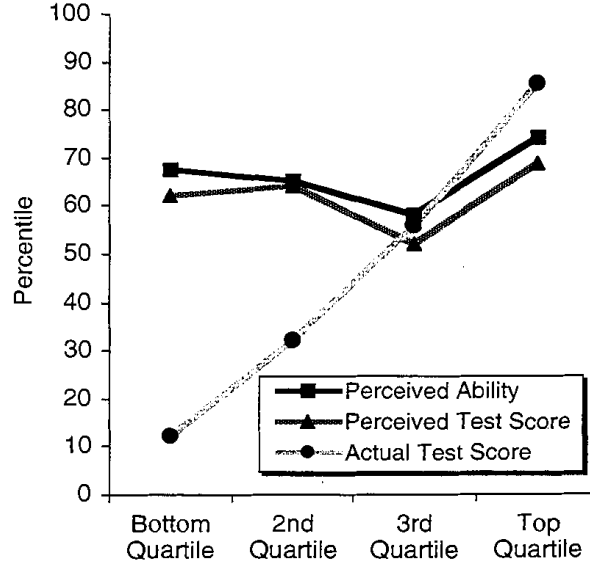
Yazarlar ikinci testte sosyal becerilerden entelektüel kapasiteye yönelmişlerdir. Buna temel gerekçe olarak, mizah anlayışının tıpkı güzellik gibi bakanın/seyredenine değerlendirmelerine göre farklılaşabileceği iddiasına cevap vermek olduğunu dile getirmişlerdir. Yazarlar, sadece bir tek ve tartışılmaz doğru cevabı olan mantıksal muhakeme soruları ile, olası itirazların da önüne geçilebileceğini düşünmüşlerdir.

Teste katılmaları durumunda ders sınav sonuçlarına ekleme yapılacağı kendilerine vaat edilen ve psikoloji bölümünde aynı dersi alan 45 lisans öğrencisine, 20 sorudan oluşan bir test uygulanmıştır. Testin sonunda, tıpkı birinci testte olduğu gibi, katılımcılardan kendi başarı düzeylerini tahmin etmeleri istenmiştir. Birinci olarak kaç soruya doğru cevap verdikleri, ikinci olarak testte arkadaşlarına nispetle nasıl bir başarı elde etmeyi (sınıf ortalamasına göre hangi dilimde yer almayı) umdukları, üçüncü olarak da genel mantıksal muhakeme becerileri açısından kendilerini hangi dilimde gördükleri konusunda değerlendirme yapmaları katılımcılardan talep edilmiştir.

Genel mantıksal muhakeme becerileri konusunda teorik ortalama beklentisi %50 iken, çıkan sonuç %66 olmuştur. Yani tıpkı ilk testteki gibi, grubun genel ortalama beklentisi olması gerekenin üzerinde çıkmıştır. Testte arkadaşlarına nispetle nasıl bir başarı elde etmeyi umdukları sorusuna verilen cevaplarda da tahminlerin abartılı olduğu görülmektedir. Ancak kaç soruya doğru cevap verdikleri sorusu, gerçekleşen sonuçlara yakınsayan bir nitelik arz etmiştir.

²¹ Kruger ve Dunning, *a.g.m.*, ss.1124-1125.

Figür-2: İkinci Testin Genel Değerlendirme Sonuçları

Yukarıdaki grafikten de görülebileceği üzere, katılımcıların değerlendirme becerilerindeki başarı sıralaması dört gruba bölünmüştür. En başarısız %25'lik dilim (*bottom quartile*) grafikteki X ekseninin en soluna, en başarılı %25'lik dilim (*top quartile*) ise grafikteki X ekseninin en sağına yerleştirilmiştir. Grafikteki en üst çizgi katılımcıların kendi genel muhakeme yetenekleri hakkındaki tahminlerini, ikinci sıradaki çizgi teste almayı tahmin ettikleri skoru, üçüncü çizgi ise teste çıkan gerçek skorları göstermektedir.

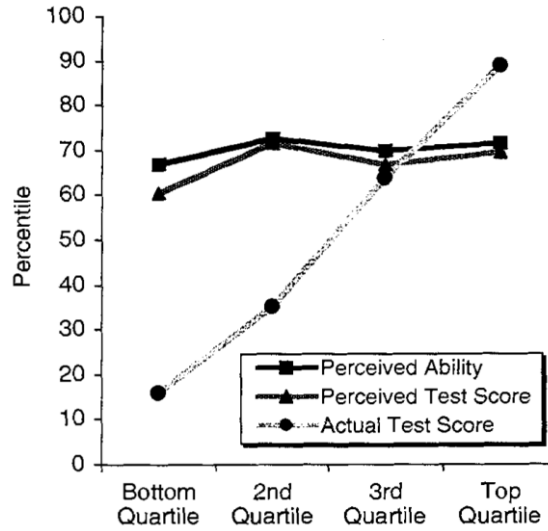
Tıpkı birinci testteki gibi, “en az yetkin” olan katılımcıların (en başarısız %25'lik dilim - *bottom quartile*) kendi becerileri konusunda en yüksek abartılı tahmine sahip oldukları grafikten görülmektedir. Değerlendirme başarısında %12'lik bir yüzdeye sahip olan bu dilim, kendi başarısının %62 olacağını tahmin etmiştir. Üstelik bu grup, genel muhakeme yeteneği açısından da kendisini %68 düzeyinde varsaymıştır. Toplamda ortalama 9,6 soruya doğru cevap veren bu öğrenci grubu, kendi doğru cevap sayısını 14,2 olarak tahmin etmiştir.

Buna karşılık, “en yetkin” grubun (en başarılı %25'lik dilim - *top quartile*) testten %86 düzeyinde başarı sağladığı, ancak kendi başarısını %68 olarak tahmin ettiği görülmektedir. Bu grup genel muhakeme yeteneği açısından kendisini %74 düzeyinde varsaymıştır.

Kısaca söylenecek olursa, ikinci testin sonuçları birinci testin temel sonuçlarıyla büyük benzerlik göstermektedir. Testte en başarılı olan grup kendi skorunu ve muhakeme becerilerini olduğundan düşük tahmin etmiştir. En başarısız grup ise sadece kendi skorunun gerçekleşenin çok üzerinde çıkacağını varsaymakla kalmamış, muhakeme becerilerini de olanın çok üzerinde değerlendirmiştir.

Üçüncü Test:²²

Yazarlar üçüncü testte, açık ve belirleyici kurallar ve olguların bulunduğu gramer alanına yönelmişlerdir. İki aşamalı uygulanan bu çalışmanın birinci aşamasında, teste katılmaları durumunda ders sınav sonuçlarına ekleme yapılacağı kendilerine vaat edilen 84 lisans öğrencisine, 20 sorudan oluşan bir gramer testi uygulanmıştır.

Figür-3: Üçüncü Testin İlk Aşamasının Genel Değerlendirme Sonuçları

Bu testin sonuçları da önceki testlerin sonuçlarıyla benzerlikler göstermektedir. Grubun tamamının tahmini başarı ortalaması (%71), grubun gerçekleşen başarı ortalamasının (%68) üzerinde çıkmıştır. Tıpkı önceki testlerdeki gibi, “en az yetkin” olan katılımcıların (en başarısız %25’lik dilim) kendi gramer başarıları konusunda abartılı bir şekilde yüksek tahmin yaptıkları gözlenmiştir. Yukarıdaki grafikten de görülebileceği üzere, ortalama başarısı %10 olan bu grubun üyeleri, testteki başarı için %67 ve genel gramer yeteneği konusunda %61 düzeyinde bir tahminde bulunmuştur. Yine önceki testlerdeki sonuçlara yakın biçimde, “en yetkin” grubun (en başarılı %25’lik dilim) testten %89 düzeyinde başarı sağladığı, ancak kendi başarısını %70 olarak tahmin ettiği görülmektedir. Bu grup genel gramer yeteneği açısından kendisini %72 düzeyinde varsaymıştır. Üçüncü testin birinci aşamasının bulguları, ilk iki testin sonuçlarını teyit etmektedir.

Bilgi eksikliği sebebiyle yeterince başarılı sonuç alamayan kişilerin genellikle bu bilgi eksikliğinin de farkında olmadığını test eden yazarlar, üçüncü çalışmanın ikinci aşamasında aslında bu durumun meta-kognitif becerilerdeki eksiklikten kaynaklandığı varsaymışlar ve bu hipotezi test etmeye yönelmişlerdir. Üçüncü testin birinci aşamasının tamamlanmasından haftalar sonra, toplamda 17 kişi olan “en az yetkin” (en başarısız %25’lik dilim) ve toplamda 19 kişi olan “en yetkin” grubun (en başarılı %25’lik dilim) üyeleri bir kez daha laboratuvara davet edilmişlerdir. Her iki gruptaki öğrencilere ortalama skora yaklaşan 5 kişinin cevapları notlanmak üzere verilmiş ve kendilerinden bu 5 kişinin becerilerini

²² Kruger ve Dunning, *a.g.m.*, s.1125-1127.

değerlendirmeleri istenmiştir. Daha sonra bu katılımcılara, kâğıtları gördükten sonra kendi seviyelerini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur.

Böylesi bir test ile hem “en az yetkin” hem de “en yetkin” grubun yukarı ve aşağı doğru tahmin sapmalarının kaynağına ve değişip değişmeyeceğine yönelik bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

Tablo-1: Üçüncü Testin İkinci Aşamasının Genel Değerlendirme Sonuçları

	En Az Yetkin Grup		En Yetkin Grup	
	Gramer Beceri Düzeyi (%)	Testteki Başarı Düzeyi (%)	Gramer Beceri Düzeyi (%)	Testteki Başarı Düzeyi (%)
Öğrencilerin birinci tahmini	66,8	60,5	71,6	69,5
Öğrencilerin ikinci tahmini	63,2	65,4	77,2	79,7
Gerçekleşen sonuç	10,1	10,1	88,7	88,7

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, “en az yetkin” grupta bulunanların kendilerinden daha yetkin öğrencilerin test kâğıtlarını gördükten sonra kendi durumları hakkında daha gerçekçi bir tahmin yapmaları söz konusu olmamıştır. %10’lar civarında olan gramer beceri düzeyi ve gerçek test sonuçlarına nispetle, bu gruptakilerin hâlâ kendi becerileri ve test skorları hakkında %60’lar civarında bir tahmin yaptıkları görülmüştür. Bu durum, “en az yetkin” gruptaki katılımcıların meta-kognitif becerilerinin de düşük olduğuna işaret etmekte, dolayısıyla kendi durumunu bilmezlikle meta-kognitif yetilerdeki zayıflık arasında bir ilişki bulunduğu hipotezini doğrulamaktadır.

Diğer yandan, “en yetkin” gruptaki öğrenciler, diğer öğrencilerin test kâğıtlarını gördükten sonra kendileri hakkında yaptıkları tahminlerin seviyesini yükseltmişlerdir. Çünkü değerlendirdikleri kâğıtlarda kendilerinden daha düşük öğrencilerin cevaplarını incelemişler, bu da onların kendi becerilerini anlama konusunda onlara yeni bir pencere açmıştır. Bu da kendi durumunu bilmekle meta-kognitif yetilerdeki güçlülük arasındaki bir bağa, yani başarılı olanların meta-kognitif yetilerinin de yüksek olduğu sonucuna götürmektedir.

Dördüncü Test:²³

İlk üç testle ilk üç hipotezi doğrulayan yazarlar, bu kez dördüncü hipotezi test etmek, yani meta-kognitif yetilerin ve dolayısıyla da kendini doğru değerlendirebilme yeteneğinin artıp artmayacağını sınamak istemişlerdir. Bunun için yine mantıksal muhakeme becerisini ölçmeye yönelik başka bir test hazırlamışlardır. Teste katılmaları durumunda ders sınav sonuçlarına ekleme yapılacağı kendilerine vaat edilen ve aynı insanî bilimler dersini alan 140 lisans öğrencisine test uygulanmış, testin sonunda katılımcılardan kendi başarı düzeylerini tahmin etmeleri istenmiştir. Daha sonra öğrencilerden 70’i seçilmiş, kendilerine mantıksal muhakeme konusunda testteki sorulara da ışık tutacak bir ders verilmiştir. Hem eğitimi almış hem de eğitimi almamış öğrencilerden kendi becerileri ve test skorları hakkındaki

²³ Kruger ve Dunning, *a.g.m.*, s.1127-1130.

tahminlerini yenilemeleri istenmiştir. Aşağıdaki tabloda ayrıntıları görülebileceği üzere, ortaya çarpıcı sonuçlar çıkmıştır:

Tablo-2: Dördüncü Testin Genel Değerlendirme Sonuçları

	Genel Beceri Tahminleri (%)			
	Eğitim Almamış		Eğitim Almış	
	En Az Yetkin Grup (Dip)	En Yetkin Grup (Tepe)	En Az Yetkin Grup (Dip)	En Yetkin Grup (Tepe)
Öğrencilerin birinci tahmini	55,0	78,3	54,7	73,4
Öğrencilerin ikinci tahmini	55,8	81,9	44,3	81,4
Gerçekleşen sonuç	11,9	90,0	14,5	90,0

	Test Skoru Tahminleri (%)			
	Eğitim Almamış		Eğitim Almış	
	En Az Yetkin Grup (Dip)	En Yetkin Grup (Tepe)	En Az Yetkin Grup (Dip)	En Yetkin Grup (Tepe)
Öğrencilerin birinci tahmini	55,2	83,1	50,5	74,8
Öğrencilerin ikinci tahmini	54,3	84,3	31,9	86,8
Gerçekleşen sonuç	11,9	90,0	14,5	90,0

“En az yetkin” grupta yer alan ve kendilerine hiç eğitim verilmemiş öğrencilerin davranışları, önceki testlerde çıkan sonuçlarla paralellik göstermiştir. Bu öğrenciler, kendilerinden bir kez daha tahmin yapmaları istendiğinde, kendi becerilerine duydukları temelsiz aşırı güveni sergilemeye devam etmişler ve kendileriyle ilgili aşırı yüksek tahminleri aşağı yukarı yinelemişlerdir.

Buna karşılık, “en az yetkin” grupta yer alan ve kısa bir eğitimden geçen öğrenciler, tahminlerini belirgin biçimde revize etmişlerdir. Her ne kadar tahminleri hâlâ gerçekleşen sonuçların üstünde olsa da, tahminlerdeki aşağı yönlü ciddi revizyon, verilen eğitimin onların meta-kognitif becerilerini geliştirdiğini göstermektedir.

“En yetkin grupta” yer alan öğrencilerin birinci ve ikinci tahminlerindeki değişim ise, verilen eğitimin tahmindeki isabet oranının artmasına yol açtığını ortaya koymaktadır.